

GABRIEL SZAJNA

Wydział Wychowania Fizycznego
Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów (Polska)

**75 lat działalności w szermierce
Profesora Zbigniewa Czajkowskiego /
Professor Zbigniew Czajkowski
– 75 years of sport activity in fencing**

*przeciętny nauczyciel mówi,
dobry wyjaśnia,
znakomity naucza dając przykład,
wielki inspiruje.*

Artur William Ward

Submission: 17.01.2010, acceptance: 18.01.2010

Słowa kluczowe: szermierka, 75 lat działalności w sporcie szermierczym, biografia Zbigniewa Czajkowskiego

Streszczenie: Profesor Zbigniew Czajkowski obchodzi jubileusz 75-lecia działalności w szermierce. Trener, pedagog, naukowiec i teoretyk szermierki, wniósł duży wkład do rozwoju wiedzy z zakresu kultury fizycznej. W swoich licznych publikacjach, badaniach i spostrzeżeniach zawarł współczesną teorię szermierki, którą nadal z powodzeniem łączy z praktyką. Przedstawił on nowy wielopłaszczyznowy obraz współczesnego polskiego sportu szermierczego.

Profesor Zbigniew Czajkowski, człowiek o renesansowej osobowości i niezmiernie ciekawym życiorysie ciągle inspiruje. Jest osobą, która łączy pracę trenerską z działalnością naukową. Wybitny szermierz, mistrz Polski w 1950 r. we florecie, trener, działacz, organizator kultury fizycznej, badacz oraz nauczyciel akademicki obchodzi 75. rocznicę działalności w szermierce.

Kiedy w 1974 r. uczestniczyłem w obozie szermierczym z klubem sportowym „Piaś” Gliwice, a bardzo ciekawe ćwiczenia szermiercze z nami, młodymi adeptami prowadził szacowny Jubilat nie przypuszczałem, że będę miał możliwość przedstawienia sylwetki Pana Profesora, wielkiej indywidualności światowego i polskiego sportu szermierczego.

Dr Zbigniew Czajkowski urodził się 5.02.1921 r. w Modlinie. W 1939 r. ukończył z wyróżnieniem Korpus Kadetów im. Józefa Piłsudskiego we Lwowie. We wrześniu 1939 r. uczestniczył w działaniach wojennych na Polesiu. W kwietniu 1940 r. został aresztowany podczas próby przekroczenia granicy

rumuńskiej, do czerwca 1941 r. przebywał kolejno w więzieniach w Kołomyi, Stanisławowie, Lwowie, Złoczowie i Starobielsku. Następnie bez wyroku został zesłany do łagru w Workucie (za Kręgiem Polarnym). Zwolniony z łagru w 1941 r. przedostał się do Uzbekistanu, gdzie pracował w kołchozie. W lutym 1942 r. został powołany do stacji zbornoj Polskich Sił Zbrojnych w Kierminie. Na własną prośbę został skierowany do Marynarki Wojennej, przez Persję, Indie i Afrykę Południową dotarł do Wielkiej Brytanii i został zaokrętowany na niszczycielu ORP „Ślżak”, a następnie ORP „Błyskawica”. Na tych okrętach walczył w czasie II wojny światowej. W latach 1942–1944 uczestniczył w konwojach na Atlantyku i na Morzu Śródziemnym. Brał udział w lądowaniu aliantów w Normandii (bitwa morska pod Le Havre)¹.

Po wojnie rozpoczął studia na wydziale lekarskim w Edynburgu. Do Polski powrócił w 1949 r.

¹ Z. Czajkowski, *Dr Honoris Causa Akademii Wychowania Fizycznego w Katowicach*, AWF Katowice 2004, s. 16.

Fot. 1. Prof. Zbigniew Czajkowski i trenerzy: J. Walczak, Z. Borysiuk, M. Morys, I Światowy Kongres Sportów Walki i Sztuk Walki, Rzeszów 2006 r. (ze zbiorów autora).
Photo 1. Prof. Zbigniew Czajkowski PhD. and coaches: J. Walczak, Z. Borysiuk, M. Morys, 1st World Scientific Congress of Combat Sports and Martial Arts, Rzeszow 2006. (from the author's collection)

i kontynuował studia na Akademii Medycznej w Krakowie. W 1951 r. otrzymał absolutorium. W zawodzie lekarza pracował krótko, gdyż otrzymał z Ministerstwa Zdrowia zgodę i w porozumieniu z Głównym Komitetem Kultury Fizycznej oraz Polskim Komitetem Olimpijskim rozpoczął pracę w kulturze fizycznej².

Swoją ulubioną dyscypliną sportu szermierką zainteresował się w 1935 r. we Lwowie w Korpusie Kadetów. Pod kierunkiem fechtmistrza Jana Pieczyńskiego poznawał tajniki tego pięknego sportu. Po kampanii wrześniowej w 1939 r. dotarł do Lwowa, gdzie krótko kontynuował uprawianie szermierki pod kierunkiem trenera Władysława Łabędzkiego. Po II wojnie światowej, w Edynburgu, był członkiem *Edinburgh Fencing Club* i *Scottish Fencing Club*. W tym samym czasie założył sekcję szermierczą w Zrzeszeniu Studentów Polaków w Wielkiej Brytanii i w niej pełnił funkcję fechtmistrza-amatora.

Po powrocie do kraju w 1949 roku reprezentował barwy klubu szermierczego „Budowlani” Kraków. W latach 1950–1953 był w kadrze narodowej szermierzy, startował we florecie i szabli, osiągając szereg znakomitych wyników. Był członkiem kadry olimpijskiej we florecie i w szabli, pełniąc jednocześnie funkcję przewodniczącego Komisji Sportowo-Szkoleniowej w Polskim Związku Szermierczym. W 1953 r. otrzymał tytuł trenera I klasy i rozpoczął pracę trenerską w klubie „Budowlani” Gliwice (później GKS „Piast” Gliwice). Jednocześnie przez wiele lat pełnił funkcję kierownika wyszkolenia PZSz oraz trenera kadry olimpijskiej.

Wychował wielokrotnych medalistów mistrzostw Polski, mistrzostw świata, Europy i medalistów olimpijskich. Jego wychowankami byli:

mistrz olimpijski Egon Franke, wielokrotna mistrzyni Polski Elżbieta Franke, Bogdan Gąsior, Jacek Bierkowski, Magda Jeziorowska, Dariusz Zieliński. Wielu trenerów i uczniów, których nauczał profesor pracuje obecnie i osiąga znaczące wyniki za granicą (**Egon Franke, Edward Korfanty, Artur Wojtyczka, Janusz Smoleński** i inni).

W 1980 r. profesor rozpoczął pracę w Akademii Wychowania Fizycznego w Katowicach. Był długoletnim kierownikiem Zakładu Szermierki w Akademii oraz trenerem koordynatorem sekcji szermierczej klubu AZS AWF Katowice. W 1981 roku ukończył studia magisterskie, a w 1984 uzyskał stopień doktora nauk o kulturze fizycznej na podstawie dysertacji „Ewolucja szermierki od średniowiecza do przełomu XIX i XX wieku”, której promotorem był prof. dr hab. Stanisław Socha. Swoje kierunki badań naukowych poświęcił nawiązkom czuciowo-ruchowym, sposobom nauczania techniki szermierczej, motywacji w sporcie oraz teoretycznym opracowaniem terminologii działań szermierczych³.

W 2004 r. Wysoki Senat nadał dr. Zbigniewowi Czajkowskiemu tytuł doktora *honoris causa* Akademii Wychowania Fizycznego w Katowicach. Uzasadnieniem nadania powyższej godności były: „wysoka poznawcza wartość dorobku naukowego i wartość aplikacyjna, znaczące w skali światowej dokonania w dziedzinie szermierki, wybitne osiągnięcia w pracy trenerskiej, oraz niekwestionowany autorytet moralny”⁴.

W uznaniu zasług dla światowej szermierki otrzymał w 1970 r. złoty medal włoskiej Akademii

² Tamże, s. 18.

³ Tamże, s. 30.

⁴ Uchwała nr 2 Senatu AWF Katowice z dnia 18 maja 2004 r.

Szermierki, natomiast brytyjska Akademia Szermierki w 1972 r. nadała mu tytuł honorowego jej członka⁵.

Profesor Czajkowski jest również honorowym członkiem Stowarzyszenia Idokan Polska, członkiem Komisji Badań Naukowych SIP, a także czynnie działa w Komisji Szermierki tego Stowarzyszenia.

Jubilat prowadził wiele kursów trenerskich i instruktorskich z zakresu szermierki. Uczestniczył w międzynarodowych konferencjach i sympozjach poświęconych szermierce i kulturze fizycznej. Brał udział w licznych seminariach i wykładach w uczelniach zagranicznych i ośrodkach sportowych, gdzie prezentował wyniki swoich badań, np. były to: USA, Wielka Brytania, Irlandia, Szwajcaria, Holandia, Norwegia, Szwecja, Austria, Czechy, Rosja, Bułgaria, Serbia i Ukraina. W katowickiej uczelni prowadził zajęcia z teorii i metodyki szermierki dla ponad 100 trenerów i instruktorów oraz jest promotorem wielu prac magisterskich, których tematyka dotyczyła zagadnień sportu szermierczego⁶.

Jest autorem większości cenionych w Polsce i w świecie podręczników szermierki, dużej ilości artykułów naukowych, popularnonaukowych i szkoleniowych. Recenzował wiele książek i artykułów. Opublikował felietony i doniesienia w renomowanych periodykach naukowych i szkoleniowych. Do znaczących opracowań należą: *Nowa szermierka* (1951, 1954), *Szermierka na florety* (1954), *Teoria i metodyka współczesnej szermierki* (1968), *Szermierka na szpady* (1977), *Taktyka szermierki* (1982), *Zasady dydaktyczne w treningu sportowym* (1982), *Nauczanie nawyków i odpowiedzi ruchowych w treningu sportowym* (1982), *Motywacja w sporcie* (1982, 1989), *Taktyka i psychologia w szermierce* (1984), *Szermierka – floret* (1987), *Trening szermierza* (1988), *Nauczanie techniki sportowej* (1991), *Nawyki czuciowo-ruchowe w działalności sportowej* (1995), *Pierwszy etap szkolenia* (1995), *Poradnik trenera* (1996), *Psychologia sprzymierzeńcem trenera* (1996), *Theory, practis and methodology of fencing* (2001), *Nauczanie techniki sportowej* (2004), *Understanding fencing, The Unity of Theory and Practice* (2005), *Taktyka i psychologia w szermierce* (2007). Współpracuje z wieloma czasopismami, np. *Sport Wyczynowy*” (w którym zamieszcza cykl felietonów pt. „Pchnięciem prostym”), „Trening, Człowiek i Ruch – Human Movement”, „Antropomotoryka” i „Kultura Fizyczna”. Z jego materiałów szkoleniowych korzystają europejskie federacje szermiercze,

np. na stronie internetowej słowackiej federacji zostały opublikowane dwa artykuły⁷.

W uznaniu za swoją działalność Profesor został uhonorowany Krzyżem Kawalerskim, Oficerskim i Komandorskim Orderem Odrodzenia Polski (1964, 1982, 1997). Otrzymał medale: Mistrz Sportu i Zasłużony Mistrz Sportu (1957, 1962), Zasłużony Działacz Kultury Fizycznej, Zasłużony Trener, medal im. Eugeniusza Piaseckiego, honorowy działacz AZS (2009) i wiele innych⁸.

Profesor Zbigniew Czajkowski, trener i teoretyk szermierki, wniósł duży wkład do rozwoju wiedzy z zakresu kultury fizycznej. W licznych swoich publikacjach, badaniach i spostrzeżeniach zawarł współczesną teorię szermierki, którą nadal łączy z praktyką. Przedstawił nowy, wielopłaszczyznowy obraz współczesnego sportu szermierczego, w którym połączył wiedzę z zakresu nauk biologicznych, pedagogicznych, psychologicznych oraz teorii walki. Można podkreślić, że całokształt osiągnięć w jego niezwykłej pracy w XX i XXI wieku daje podstawy do nazwania polskiej szkoły szermierki sportowej „Szkołą Zbigniewa Czajkowskiego”.

Szacownemu Jubilatowi życzę dalszych sukcesów naukowych i szkoleniowych, twórczej aktywności fizycznej i intelektualnej oraz „anielskiej ciepłowości”.

Key words: fencing, 75 years of sport activity in fencing, Z. Czajkowski's biography

Summary: Professor Zbigniew Czajkowski celebrates his 75 years of sport activity in fencing. A coach, educator and theorist of fencing, He contributed greatly to the development of knowledge in the domain of physical education. In his varied research, publications and comments he included the modern theory of fencing, which he still successfully combines with practice. He introduced a new multisurface picture of modern fencing.

⁵ M. Łuczak, *Zbigniew Czajkowski – ambasador polskiej szermierki*, „Ido – Ruch dla Kultury/ Movement for Culture” 2004, t. IV, s. 100.

⁶ M. Łuczak, *Szermierka w Polsce w latach 1945–1989*, AWF Poznań 2002.

⁷ Z. Czajkowski, *Fleuret a kord čím začiat, Znalosti, schopnosti, osobnost a praca trenera*, www.slovak-fencing.sk, 2009.

⁸ 7 grudnia 2009 r. w Akademii Wychowania Fizycznego w Katowicach, w trakcie Barbórkowego Turnieju Szermierczego, odbyło się oficjalne otwarcie sali szermierczej, której nadano imię profesora Zbigniewa Czajkowskiego.